

อนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน

โดย พันเอก ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล

ผู้อำนวยการกองภูมิภาคศึกษา ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทนำ

สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China : PRC) หรือ ประเทศจีน นับเป็นประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียและในสังคมโลกที่มีศักยภาพในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก มีจำนวนประชากรมากถึง ๑,๓๐๐ ล้านกว่าคนหรือประมาณ ๑ ใน ๕ ของจำนวนประชากรโลกและมีขนาดพื้นที่ประมาณ ๙.๖ ล้านตารางกิโลเมตร ซึ่งใหญ่เป็นอันดับสามรองจากประเทศรัสเซียและแคนาดา จีนมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจโดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือจีดีพี (Gross Domestic Product : GDP) เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๒ มูลค่าถึง ๔.๙ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นลำดับ ๓ ของโลก นอกจากนี้ จีนมีเสถียรภาพทางการเมืองรวมทั้งเป็นแหล่งอารยธรรมอันเก่าแก่ของซีกโลกตะวันออก

รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญในการมุ่งเน้นการพัฒนาและความร่วมมือกับนานาประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียน (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ซึ่งเป็นองค์กรทางด้านภูมิศาสตร์การเมืองและองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประเทศสมาชิกทั้งหมด ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน ลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือในการเพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม วัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก และการธำรงรักษาสันติภาพรวมทั้งความมั่นคงในภูมิภาค และเปิดโอกาสให้คลายข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติ อาเซียนมีขนาดพื้นที่ประมาณ ๔.๔ ล้านตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ ๕๕๐ ล้านคน และมีจีดีพีรวมมูลค่าราว ๑.๕ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐเป็นลำดับที่ ๕ ของโลก โดยที่ผ่านมาจีนกับอาเซียนมีความสัมพันธ์กันทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

(ภาพจาก http://newsser.fda.moph.go.th/IAHCP/001/images/stories/asean/sea_map.jpg และจาก <http://www.google.co.th>)

แรงผลักดันจากปัจจัยภายนอกภูมิภาค

ในปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองโลกได้เปลี่ยนแปลงไปภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ก่อให้เกิดการบูรณาการ (integration) และมีการแข่งขันโดยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น กลุ่มเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Area : NAFTA) ที่ได้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกอบด้วยประเทศสมาชิก ๓ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการบูรณาการของประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป (European Union : EU) ที่พัฒนามาจากประชาคมยุโรป ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมองค์กรทางเศรษฐกิจ ๓ องค์กรเข้าด้วยกันคือ ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้ายุโรปที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป หรือตลาดร่วมยุโรปที่ได้มีการก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และประชาคมพลังงานปรมาณูยุโรปที่ตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เช่นเดียวกัน โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อยกระดับทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปให้ดีขึ้น และอาศัยความร่วมมือของประเทศสมาชิกในกลุ่ม อันเป็นต้นแบบที่สำคัญของการบูรณาการภายในภูมิภาค ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกในยุโรปเข้าร่วมในกลุ่มถึง ๒๗ ประเทศและมีประชากรราว ๔๕๕ ล้านคน

ผลกระทบต่อปัจจัยภายในภูมิภาค

สำหรับการบูรณาการของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงที่มีอาเซียนเป็นแกนสำคัญ (hub) ซึ่งจะต้องสร้างการบูรณาการโดยที่ไม่จำกัดขอบเขตเพียงแค่การบูรณาการภายในของอาเซียนเท่านั้น หากแต่จะต้องขยายกรอบความร่วมมือให้มีขอบเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีประเทศจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ เข้ามาร่วมในลักษณะที่เป็นซี่ล้อ (spokes) ที่ล้อมรอบแกนล้อ (hub) ของอาเซียน กล่าวคือ ถึงแม้กลุ่มอาเซียนจะสามารถบูรณาการในเชิงลึกได้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพที่มีอยู่ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะสร้างกลุ่มเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่เพียงพอทัดเทียมกับสหภาพยุโรปซึ่งเป็นคู่แข่งได้ ในขณะที่ประเทศจีนกำลังก้าวไปสู่ความเป็นมหาอำนาจของโลกจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้จีนและอาเซียนต้องมีการทบทวนแนวทางในด้านการแข่งขันมาสู่ความร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น โดยการเร่งกระบวนการบูรณาการเพื่อการต่อรองที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของทั้งจีนและอาเซียนเอง

ทั้งนี้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงจะต้องสร้างการบูรณาการที่เข้มแข็งและเป็นเอกภาพมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของ (ownership) ร่วมกัน ที่มีแรงผลักดันจากภัยคุกคามทางเศรษฐกิจร่วมกันของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง โดยจะต้องผลักดันให้เกิดการรวมกันระหว่างเขตการค้าเสรีของจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ กับกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ซึ่งอาฟต้าได้มีการลงนามในกรอบความตกลงกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มอาเซียนในฐานะที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญในการป้อนสินค้าสู่ตลาดโลก โดยอาศัยการเปิดเสรีด้านการค้าและการลดภาษีและอุปสรรคข้อกีดขวางทางการค้าที่มิใช่ภาษี รวมทั้งการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาษีศุลกากรให้สามารถเอื้ออำนวยต่อการค้าเสรี

หากมีการรวมกันระหว่างเขตการค้าเสรีของจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ กับกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียนเพื่อเป็นเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออกเฉียง (East Asia Free Trade Area : EAFTA) จะส่งผลให้เกิดกลุ่มเศรษฐกิจที่มีเงิน

สำรองกว่าครึ่งหนึ่งของเงินสำรองทั่วโลก รวมทั้งเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Nation Product : GNP) ประมาณร้อยละ ๔๐ ของทั้งโลก เป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีการค้าภายใน (intra-trade) ร้อยละ ๕๐ และเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีการลงทุนภายใน (intra-investment) ที่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างทรัพยากร เทคโนโลยีและทุนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถผลักดันการรวมตัวกันในลักษณะดังกล่าวเป็นประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asia Economic Caucus : EAEC) ภายใต้กรอบความร่วมมือ ASEAN+3 อันจะทำให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นภูมิภาคที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ทัดเทียมกับสหภาพยุโรป โดยประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกจะมีขีดความสามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันภายในภูมิภาคได้ในยามที่มีวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพัฒนาไปสู่การเป็นประชาคมเอเชียตะวันออก (East Asia Community : EAC) โดยมีวัตถุประสงค์จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเขตความร่วมมือทางความมั่นคงและการเมืองที่ไม่ใช้ความรุนแรง

(ภาพจาก http://www.japanfocus.org/data/ASEAN_Plus_Three_members.png)

อย่างไรก็ตาม ประเทศจีนได้ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคาม (China threat) ต่อคุณภาพของเอเชีย เนื่องจากการขยายอิทธิพลของจีนมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่จีนได้พยายามนำเสนอบทบาทการผงาดขึ้นอย่างสันติ (peaceful rise) โดยการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อันเป็นการเพิ่มบทบาทของจีนที่มีต่ออาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการทูตเชิงรุกด้วยการทำเขตการค้าเสรี (FTA) กับอาเซียนก่อนสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น หรือการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (strategic partner) ซึ่งจีนเป็นประเทศแรกที่ได้เข้าเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับอาเซียน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการลงทุนในอาเซียน เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่า อาเซียนหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กลายมาเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญที่ทั้งมหาอำนาจโลกอย่างสหรัฐอเมริกาและมหาอำนาจเอเชียอย่างญี่ปุ่นต่างต้องการเข้ามาช่วงชิงการมีบทบาทในภูมิภาคนี้กับจีน ในขณะที่จีนเองก็มีความจำเป็นที่ต้องขยายบทบาทและรักษาอิทธิพลที่มีต่อกลุ่มอาเซียน เพื่อที่จะคงสถานะเดิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยที่บทบาทของจีนในกลุ่มอาเซียนนี้นับวันที่จะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น อนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนจะมีทิศทางเป็นอย่างไร และไทยควรจะดำเนินบทบาทอย่างไรเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรติดตามต่อไปอย่างใกล้ชิด

(ภาพจาก <http://www.google.co.th>)

จุดเริ่มต้นและทิศทางของความสัมพันธ์ที่ผ่านมา

จีนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกลุ่มอาเซียนว่า การจัดตั้งเป็นเขตการค้าเสรีของประเทศกลุ่มอาเซียน ในปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๔ จะสามารถสนับสนุนให้จีนบรรลุเป้าหมายในทางเศรษฐกิจได้ โดยในระยะเริ่มแรกจีนได้เข้ามาเจรจาเพื่อการแลกเปลี่ยนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับกลุ่มอาเซียน ต่อมาจีนจึงได้เข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) ที่กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗ (ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกรวมทั้งสิ้น ๒๖ ประเทศ กับอีกหนึ่งกลุ่มประเทศ คือ สมาชิกอาเซียน ๑๐ ประเทศ ประเทศคู่เจรจา ๕ ประเทศกับ ๑ กลุ่มประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา จีน สหภาพยุโรป อินเดีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น รัสเซีย เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา ประเทศผู้สังเกตการณ์พิเศษ ๑ ประเทศ คือ ปาปัวนิวกินี และประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอีกจำนวน ๖ ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ มองโกเลีย เกาหลีเหนือ ปากีสถาน ศรีลังกา และติมอร์-เลสเต เพื่อเป็นเวทีในการเสริมสร้างความไว้วางใจกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก) และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จีนก็ได้รับสถานะเป็นประเทศคู่เจรจาอย่างเป็นทางการของอาเซียน (full dialogue partner)

ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ ได้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน-จีนสมัยพิเศษ ที่นครหนานหนิง เพื่อเฉลิมฉลองความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับจีนครบรอบ ๑๕ ปี และในปี พ.ศ.๒๕๕๔ จีนกับอาเซียนมีแผนงานที่จะจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองครบรอบ ๒๐ ปี แห่งความสัมพันธ์ ซึ่งอาจจำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ โดยสรุปได้ดังนี้

ด้านการเมืองและความมั่นคง

จีนเป็นประเทศคู่เจรจาประเทศแรกของอาเซียนที่ภาคยานุวัติ (ลงนามเป็นภาคีในพิธีสารแนบท้าย) ของสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation : TAC) เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งสนธิสัญญา TAC นี้ได้จัดทำขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ เพื่อกำหนดหลักการสำคัญต่างๆ ที่ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องยึดถือ อันได้แก่ การเคารพในอธิปไตย ความเท่าเทียมกัน บูรณภาพแห่งดินแดนและเอกลักษณ์ประจำชาติ การไม่แทรกแซงในกิจการภายในซึ่งกันและกัน และการแก้ไขปัญหาหรือข้อพิพาทโดยสันติวิธี

นอกจากนี้ จีนเป็นประเทศที่ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ประเทศแรกที่แสดงความพร้อมที่จะลงนามในพิธีสารต่อท้ายสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asian Nuclear Weapon-Free Zone : SEANWFZ) ปี พ.ศ.๒๕๓๗ ซึ่งรองรับต่อจุดยืนของอาเซียนตามปฏิญญาว่าด้วยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration : ZOPFAN) ปี พ.ศ.๒๕๑๔ เพื่อเป็นหลักประกันต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค

ด้านเศรษฐกิจ

เริ่มจากปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่จีนได้แสดงบทบาทช่วยประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนให้รอดพ้นจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจด้วยการแสดงความจำนงที่จะให้ประเทศในอาเซียนกู้เงิน เช่น ให้ไทยกู้ ๑,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ให้อินโดนีเซียกู้ ๕๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐและให้ประเทศอื่น ๆ กู้โดยไม่ผ่านกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

(International Monetary Fund : IMF) อีก ๓,๑๕๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นต้น และจีนได้ประกาศที่จะไม่ลดค่าเงินหยวน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนสามารถฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานนัก

ในเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ.๒๕๕๒ ได้มีการประชุมรัฐมนตรีช่วยว่าการคลังและรองผู้ว่าการธนาคารกลางของประเทศในกลุ่มอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ หรือ ASEAN+3 เป็นครั้งแรกที่เชียงใหม่ โดยมีข้อเสนอที่จะให้มีความร่วมมือกันระหว่างกันและมีแถลงการณ์ความร่วมมือทางด้านการเงิน ต่อมาได้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในกรอบ ASEAN+3 และมีข้อตกลงความริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative : CMI) เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการแบบพหุภาคีในการพัฒนาตลาดพันธบัตรเอเชียและเพื่อพัฒนาภูมิภาคช่วยเหลือทางการเงิน

อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านั้นญี่ปุ่นได้พยายามที่จะจัดตั้งกองทุนการเงินแห่งเอเชีย (Asian Monetary Fund : AMF) ขึ้นมาในเอเชียเพื่อที่จะใช้แทน IMF หากเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจขึ้นอีก แต่ได้รับการคัดค้านอย่างเต็มที่จากสหรัฐอเมริกาเพราะกลัวว่า AMF จะมาแย่งบทบาทของ IMF ซึ่งสหรัฐอเมริการอบงำอยู่ จึงทำให้ข้อเสนอของญี่ปุ่นตกไป

จีนเป็นประเทศคู่เจรจาประเทศแรกที่เสนอให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับอาเซียน โดยทั้งสองฝ่ายได้มีการลงนามในกรอบความตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน-จีน (ASEAN-China Framework Agreement on Economic Cooperation) เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๕ ซึ่งได้มีการวางเป้าหมายให้จัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีนกับประเทศสมาชิกอาเซียนเก่า (๖ ประเทศ) ภายในปี พ.ศ.๒๕๕๓ และกับประเทศสมาชิกอาเซียนใหม่ (๔ ประเทศ) ภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยอาเซียนกับจีนได้ลงนามความตกลงด้านการค้าสินค้าในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ความตกลงด้านการค้าบริการในปี พ.ศ.๒๕๕๐ และความตกลงด้านการลงทุนในปี พ.ศ.๒๕๕๒

อนึ่ง ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีนมีผลสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๓ ซึ่งทำให้อัตราภาษีศุลกากรสินค้าส่วนใหญ่เหลือ ๐% (เฉพาะประเทศอาเซียนเก่า ๖ ประเทศกับจีน) โดยในปี พ.ศ.๒๕๕๒ อาเซียนกับจีนมีมูลค่าการค้าระหว่างกัน ๑.๖ แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงจากปี พ.ศ.๒๕๕๑ ประมาณ ๓ หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่จีนได้กลายเป็นคู่ค้าอันดับ ๓ ของอาเซียน และอาเซียนเป็นคู่ค้าอันดับ ๓ ของจีนเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม จากสถิติการค้าระหว่างอาเซียน-จีนดังกล่าวและสถิติการลงทุนระหว่างอาเซียนกับจีนพบว่า มูลค่าการลงทุนระหว่างกันยังอยู่ในระดับต่ำ โดยในปี พ.ศ.๒๕๕๑ จีนลงทุนในอาเซียน ๑.๔ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็น ๒.๔% ของเงินลงทุนจากต่างชาติทั้งหมด ทำให้จีนและอาเซียนต้องพิจารณาหาแนวทางในการส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น

ด้านการพัฒนา

อาเซียนและจีนได้กำหนดให้มีความร่วมมือใน ๑๑ สาขาหลัก ได้แก่ สาขาเกษตร สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สาขาการลงทุน สาขาการพัฒนากลุ่มน้ำโขง สาขาการคมนาคมขนส่ง สาขาพลังงาน สาขาวัฒนธรรม สาขาสาธารณสุข สาขาการท่องเที่ยว และสาขาลิขสิทธิ์

จีนได้ดำเนินงานโครงการความร่วมมือในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานหลายประการ เช่น การเปิดเส้นทางคมนาคมทางเรือ ทางบก ทางทะเลและทางอากาศหลายเส้นทาง รวมทั้งมีการ

ดำเนินการด้านการกู้ภัยในทะเล การระวังป้องกันและรักษาความปลอดภัยทางทะเล โดยได้กำหนดเป็นกรอบแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือในการคมนาคมระหว่างจีนกับอาเซียนให้สามารถเชื่อมต่อเมืองสำคัญและแหล่งผลิตด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม

สำหรับการพัฒนาความเชื่อมโยงดังกล่าวนั้น จีนได้จัดตั้งกองทุนอาเซียน-จีนเพื่อการลงทุน และโครงการสินเชื่อเชิงพาณิชย์ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านโครงข่ายคมนาคม โทรคมนาคม พลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติภายในอาเซียน โดยรับข้อเสนอโครงการทั้งจากภาครัฐและเอกชน

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ทิศทางของความสัมพันธ์ในเชิงยุทธศาสตร์

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนซึ่งมีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์และมีการติดต่อค้าขายกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีแบบแผนและประเพณีในการติดต่อสัมพันธ์ในระบบบรรณาการ (tributary system) ที่แสดงถึงการยอมรับในอำนาจของจักรพรรดิจีนเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ของการค้า และจักรพรรดิจีนก็จะตอบแทนชาติที่มาถวายเครื่องบรรณาการด้วยของกำนัลที่มีมูลค่าสูงมากกว่าเครื่องบรรณาการนั้น เพื่อแสดงถึงการมีสถานะที่เป็นคุณและความมีน้ำใจที่ยิ่งใหญ่ของจีน ทำให้จีนมีความพึงพอใจต่อการยอมรับในอำนาจแบบดังกล่าวมากกว่าที่จะเข้ามาครอบงำหรือยึดครองดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันมีความแตกต่างไปจากการแสวงหาอาณานิคมของชาติตะวันตก

ในขณะที่อดีตศาสตราจารย์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของมหาวิทยาลัยมิชิแกนชื่อ ออแกนสกี (A.F.K. Organski) ได้นำเสนอทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของกำลังอำนาจ (power transition theory) ไว้ในหนังสือเรื่องการเมืองโลก (World Politics) เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๘ (พ.ศ.๒๕๐๑) มีเนื้อหาเกี่ยวกับกำลังอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและวงจรตามธรรมชาติของสงคราม โดยจัดระดับความสัมพันธ์ของกำลังอำนาจระหว่างรัฐต่าง ๆ ในการเมืองระหว่างประเทศเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ รัฐที่มีกำลังอำนาจครอบงำ (dominant state) รัฐที่มีกำลังอำนาจขนาดใหญ่ (great powers) รัฐที่มีกำลังอำนาจขนาดกลาง (middle powers) และ รัฐที่มีกำลังอำนาจขนาดเล็ก (small powers) นอกจากนี้ ได้กล่าวถึง ปรัชญาการณของสงครามอันเกิดจากการที่มหาอำนาจต้องการรักษาความเป็นมหาอำนาจไว้โดยการทำลายมหาอำนาจใหม่ที่กำลังก้าวขึ้นมาเป็นอำนาจ

แม้ว่าทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของกำลังอำนาจของออแกนสกีจะนำเสนอมากกว่า ๔๐ ปี แล้วก็ตามแต่ก็มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ จาง หยุนหลิง (Zhang Yunling) และ ถัง ซื่อผิง (Tang Shiping) ที่ได้วิเคราะห์บทบาทการผงาดขึ้นมาเป็นอำนาจอย่างสันติของจีนในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน เพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของกำลังอำนาจระหว่างประเทศในเชิงยุทธศาสตร์ สรุปได้ดังนี้

๑. จีนมุ่งคืนสู่ความยิ่งใหญ่ดังในอดีตด้วยการเป็นมหาอำนาจจากขนาดของประเทศ จำนวนประชากร และความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน แต่จีนระลึกลู่อยู่เสมอว่าสหรัฐฯ เป็นอภิมหาอำนาจที่จีนต้องมีความร่วมมือในพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ จีนจะเพิ่มความแข็งแกร่งของประเทศรวมทั้งความเข้มแข็งทางการทหารเพื่อรักษาสถานภาพทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

๒. จีนต้องการดำรงความมีเสถียรภาพอันเป็นผลจากนโยบายที่ทันสมัยในยุคของ เต็ง ลีเยวผิงและรักษาภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศให้มีความสงบเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐฯ และประเทศเพื่อนบ้านของจีน

๓. จีนเน้นการเป็นประเทศใหญ่ที่มีความรับผิดชอบและควบคุมพฤติกรรมของตนเองที่จะไม่มุ่งแสวงหาการเป็นผู้นำในกิจการระหว่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยดำเนินกิจกรรมผ่านองค์กร สถาบันและกลไกต่าง ๆ แบบพหุภาคี (multilateral institutions) เพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ รวมทั้งร่วมปรึกษาหารือระหว่างประเทศเพื่อสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ (Confidence Building Measures: CBMs) ในการบริหารจัดการด้านความมั่นคงบนพื้นฐานของแนวคิดความมั่นคงใหม่ (new security concept) ที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การเห็นประโยชน์ร่วมกัน มีความเสมอภาคกันและมีความร่วมมือกัน

๔. จีนเน้นการดำเนินการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานของความมั่นคงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมของโลก โดยดำเนินนโยบายอย่างอิสระและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด รวมทั้งยึดถือกรอบปฏิบัติของสหประชาชาติและจะต่อต้านการแทรกแซงกิจการระหว่างประเทศ

ทิศทางและแนวโน้มของความสัมพันธ์ในอนาคต

จากกรอบการวิเคราะห์ทิศทางของความสัมพันธ์ในเชิงยุทธศาสตร์ที่กล่าวมา ที่ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของกำลังอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้สามารถวิเคราะห์ทิศทางที่จีนมุ่งดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ในการผงาดขึ้นมาใช้อำนาจอย่างสันติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน ได้ ๖ ประการใหญ่ ๆ คือ

๑. มุ่งสร้างบทบาทใหม่ของการเป็นสถาบันระหว่างประเทศในภูมิภาคเพื่อความร่วมมือทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง เช่น การประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือ เอเปก (The Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC)

๒. มุ่งใช้กลไกของสถาบันระหว่างประเทศที่มีพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาในภูมิภาค โดยเฉพาะหลังวิกฤติทางเศรษฐกิจในเอเชีย ได้แก่ กรอบการประชุมอาเซียนบวกสาม (ASEAN+3 หรือ ASEAN Plus Three: APT)

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนต่อการสร้างบรรทัดฐานของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (The Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ในการต่อต้านการขยายอำนาจอิทธิพลเพื่อครอบความเป็นเจ้า (hegemonic power)

๔. เร่งดำเนินการให้สถาบันระหว่างประเทศมีกลไกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค เช่น กลไกของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ อาฟต้า (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และ กรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงแห่งเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) เป็นต้น

๕. ยกระดับความเชื่อมั่นของกลไกเพื่อความร่วมมือด้านความมั่นคงทั้งในรูปแบบทวิภาค (bilateral) และพหุภาคี (multilateral) ให้มีความสมดุลที่จะผลักดันให้เกิดประชาคมความมั่นคง (security community) ของภูมิภาคต่อไป

๖. ใช้แนวทางของความสัมพันธ์ในความร่วมมือด้านความมั่นคงทั้งที่เป็นทางการ (formal security approach) และที่ไม่เป็นทางการ (informal security approach) โดยตั้งคณะทำงานร่วมกันเพื่อลดข้อจำกัดในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการมีกิจกรรมร่วมกัน

สำหรับแนวโน้มการดำเนินการต่อความสัมพันธ์กับอาเซียนของจีนนั้น จีนจะมุ่งเน้นการขยายบทบาทและอำนาจโดยใช้เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ (soft power) เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้แถลงผลการวิจัยเมื่อเดือนกันยายน ปีพ.ศ. ๒๕๕๒ ว่า จีนจะกลายเป็นประเทศที่มีขนาดของเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของโลกภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ โดยจีนได้กำหนดเป้าหมายจากปัจจุบันจำนวน ๑ ล้านล้านเหรียญสหรัฐ เป็น ๔ ล้านล้านเหรียญสหรัฐในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งจะทำให้ประชากรจีนที่มีรายได้ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ล้านคน สามารถหลุดพ้นจากความยากจน นอกจากนี้ จีนยังมีทุนสำรองระหว่างประเทศมากที่สุดในโลก (ทุนสำรองระหว่างประเทศ หมายถึง สินทรัพย์ที่ธนาคารกลางและหน่วยงานที่ดูแลทางการเงินของประเทศนั้นๆ ถือครองไว้ ซึ่งส่วนมากอยู่ในรูปแบบ เงินตราต่างประเทศสกุลต่างๆ เช่น ดอลลาร์สหรัฐฯ ยูโร ปอนด์สเตอร์ลิง และเยน, ทองคำ, สิทธิพิเศษถอนเงิน และสินทรัพย์ส่งสมทบกองทุนการเงินระหว่างประเทศ)

การที่จีนมีทุนสำรองระหว่างประเทศจำนวนมากนั้น ทำให้จีนต้องหันไปเพิ่มการลงทุนในต่างประเทศเพื่อชะลอสถานะความร้อนแรงทางเศรษฐกิจภายในประเทศให้อยู่ในระดับที่สมดุล รวมทั้งรัฐบาลจีนได้มีนโยบายให้บริษัทต่าง ๆ ของจีนออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น

ทิศทางและแนวโน้มของความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจจากผลการประชุมหารือว่าด้วยเขตการค้าเสรีจีน – อาเซียน (China-ASEAN FTA Forum) เมื่อวันที่ ๗ – ๘ มกราคม ๒๕๕๓ ณ นครหนานหนิง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีผู้นำฝ่ายเศรษฐกิจจากจีนและ ๑๐ ประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งข้าราชการเจ้าหน้าที่ คณะตัวแทนจากองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง คณะตัวแทนวิสาหกิจที่มีชื่อเสียง และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ รวมกว่า ๔๐๐ คน เข้าร่วมการประชุม ที่ประชุมฯ ได้มีการออกแถลงการณ์ในพิธีปิด มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. ทั้งสองฝ่ายพยายามปฏิบัติตามข้อตกลงการค้าเสรี ในการเปิดเสรีทางการตลาดระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งร่วมมือกับความท้าทายและการต่อต้านระบบปกป้องการค้าเพื่อผลักดันการสร้างเขตการค้าเสรีให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

๒. ส่งเสริมการเปิดเสรีการค้าการลงทุนและการต่อต้านระบบการปกป้องการค้าการลงทุน โดยเร่งส่งเสริมการเปิดเสรีทางการค้าตามข้อตกลงว่าด้วยการค้าและสินค้านำบริการรวมทั้งใช้ประโยชน์จากฐานการส่งเสริมการค้าต่าง ๆ เช่น งานมหกรรมแสดงสินค้า ฯลฯ เพื่อกระชับความร่วมมือทางการค้า

๓. ส่งเสริมระบบการลงทุนระหว่างจีนกับอาเซียนให้มีความสมบูรณ์ โดยเร่งพัฒนาภายใต้ความร่วมมือในโครงการขนาดใหญ่รวมทั้งการสร้างเขตความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเขตนิคมอุตสาหกรรมข้ามประเทศ

๔. ผลักดันความร่วมมือด้านการคมนาคมระหว่างจีนกับอาเซียนเต็มรูปแบบ รวมทั้งมีการบูรณาการมาตรฐานของโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงสร้างพื้นฐานทางท่าเรือ เส้นทางรถไฟสายหลัก เส้นทางหลวงและท่าอากาศยาน ฯลฯ โดยร่วมกันผลักดันมาตรฐานการอำนวยความสะดวกด้านการคมนาคมอันจะสร้างความแข็งแกร่งในด้านการเชื่อมต่อภายในภูมิภาค

๕. ผลักดันความร่วมมือระหว่างจีนกับอาเซียนด้วยความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคซึ่งเป็นสาระสำคัญของกรอบข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจจีน – อาเซียน เช่น อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ฯลฯ

บทบาทที่ไทยควรดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศ

บทบาทของอาเซียนที่เด่นชัดคือ การมุ่งส่งเสริมความร่วมมือในหมู่ประเทศสมาชิก ทั้ง ๑๐ ประเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) อันมีผลมาจากการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๕ ระหว่างวันที่ ๓ - ๘ ตุลาคม ๒๕๔๖ ที่เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ใน ๓ ด้านหลัก ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community : ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC) ให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ดังนั้น บทบาทที่ไทยควรดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศจึงควรอยู่บนพื้นฐานของกรอบความร่วมมือของอาเซียนเพื่อผลักดันให้เป็นประชาคมอาเซียน โดยมีนัยสำคัญ ดังนี้

บทบาทด้านการเมืองและความมั่นคง ซึ่งการเป็นประชาคมความมั่นคงอาเซียนนั้น มีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

๑. สร้างประชาคมอาเซียนให้มีค่านิยมร่วมกัน โดยสร้างค่านิยมและแนวปฏิบัติร่วมกันของอาเซียนในด้านต่าง ๆ เช่น ค่านิยมว่าด้วยการไม่ใช้กำลังแก้ไขปัญหาและการไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ ฯลฯ

๒. เสริมสร้างขีดความสามารถของอาเซียนในการเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคงในรูปแบบใหม่บนพื้นฐานของการมีความมั่นคงของมนุษย์

๓. ให้ประชาคมอาเซียนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและสร้างสรรค์กับประชาคมโลก โดยให้อาเซียนมีบทบาทนำในภูมิภาค

ไทยควรแสดงบทบาทอย่างต่อเนื่องในการผลักดันการเป็นประชาคมความมั่นคงอาเซียนหลังจากที่ไทยได้ริเริ่มให้ผู้นำรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ของอาเซียนรับรองเอกสารวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. ๒๐๒๐ (ASEAN Vision 2020) ในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปี การก่อตั้งอาเซียน ซึ่งมีขึ้นระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ ครั้งที่ ๒ เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๐ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย โดยวิสัยทัศน์ดังกล่าวได้กำหนดทิศทางและเป้าหมายของการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมทั้งทางการเมือง

เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศภายนอก และได้จัดทำเป็นแผนปฏิบัติการมีหัวข้อหลัก ๆ ๖ หัวข้อ ได้แก่ (๑) political development เน้นเรื่องการเสริมการพัฒนาทางการเมืองระหว่างอาเซียน (๒) shaping and sharing of norms เป็นการเสริมสร้างบรรทัดฐานที่อาเซียนจะมีร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ในประชาคมอาเซียน (๓) conflict prevention เน้นการป้องกันไม่ให้เกิดการสู้รบโดยส่งเสริมระดับของความไวเนื้อเชื่อใจและการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่มีอยู่แล้วทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น (๔) conflict resolution เน้นเรื่องการแก้ไขปัญหายากในภูมิภาคโดยใช้กลไกของภูมิภาคซึ่งอาจรวมถึงการจัดตั้งกลไกรักษาสันติภาพของภูมิภาค (๕) post-conflict peace building ให้อาเซียนร่วมมือกันเพื่อสร้างสันติภาพภายหลังการยุติการสู้รบซึ่งอาจรวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การฟื้นฟูบูรณะ และการระดมทรัพยากรเพื่อการนี้ และ (๖) implementing mechanisms เสนอให้มีการติดตามการนำแผนปฏิบัติการมาปฏิบัติโดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเป็นผู้ประสานงานกับรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจตามสมควร และรายงานผลการดำเนินการต่อที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนทุกปี

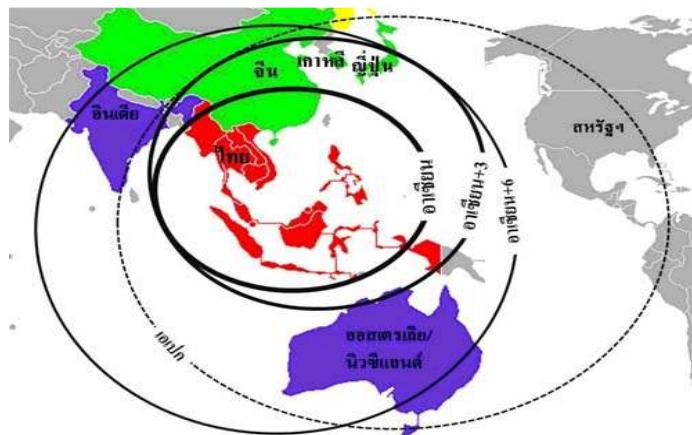
แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการประชุมหารือในระดับรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนเพียง ๔ ครั้ง แต่ก็มีทิศทางและพัฒนาการที่ก้าวหน้า โดยเฉพาะการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน ครั้งที่ ๓ ที่ไทยเป็นเจ้าภาพ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ณ เมืองพัทยา ได้มีการลงนามรับรองเอกสารสำคัญจำนวน ๓ ฉบับ คือ (๑) เอกสารแนวความคิดการใช้ทรัพยากรและศักยภาพทางทหารอาเซียนในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติการทางทหารของประเทศสมาชิกอาเซียน ในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ (๒) เอกสารหลักเกณฑ์สำหรับสมาชิกภาพการประชุมระหว่างรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมของประเทศคู่เจรจา และ (๓) เอกสารแนวความคิดความร่วมมือระหว่างกลาโหมอาเซียนกับองค์กรภาคประชาสังคมในด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่เพื่อกำหนดกรอบและแนวทางการดำเนินการสำหรับให้องค์กรภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับกลาโหมอาเซียน ในการแก้ไขปัญหที่เกิดจากความมั่นคงรูปแบบใหม่

อาจกล่าวได้ว่า กลไกการป้องกันความขัดแย้งและแก้ไขปัญหานั้นควรเกิดจากการรับรู้และตระหนักถึงภัยคุกคามร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ ดังนั้น ไทยควรจะสร้างบทบาทในการผลักดันอาเซียนให้มีความร่วมมือทางการทหารอย่างเป็นทางการจัดตั้งเป็นกองกำลังร่วมของอาเซียนเพื่อรองรับต่อภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ เช่น การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ เป็นต้น อันเป็นการพัฒนากำลังพลของกองทัพไทยให้มีขีดความสามารถมากขึ้นและสามารถสร้างความไวเนื้อเชื่อใจระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพของประเทศเพื่อนบ้านได้แนวทางหนึ่ง

นอกจากนั้น ไทยควรแสดงบทบาทในการผลักดันการส่งเสริมมาตรการไวเนื้อเชื่อใจระหว่างกัน โดยเฉพาะปัญหาที่อาจเกิดความขัดแย้งจากปัญหาเขตแดน เช่น ให้ทุกฝ่ายเคารพเสรีภาพในการเดินเรือในทะเลจีนใต้และแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธี ด้วยการให้ความสำคัญต่อปฏิญญาทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea) เป็นต้น

บทบาทด้านเศรษฐกิจ ไทยควรแสดงบทบาทในการผลักดันให้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมความร่วมมือทางการค้าเสรีและเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศคู่ค้าสำคัญๆ โดยเฉพาะกับจีน ซึ่งการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การทำให้เศรษฐกิจของประเทศสมาชิก ทั้ง ๑๐ ประเทศพัฒนาเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single market and production base) โดยมี ส่วนประกอบสำคัญ ได้แก่ การเคลื่อนย้ายสินค้าที่เสรี การเคลื่อนย้ายบริการที่เสรี การเคลื่อนย้ายการลงทุนที่เสรี การเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้น และการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือที่เสรี อันจะทำให้อาเซียนมีอำนาจ ต่อรองในเวทีการค้าระดับโลก

ประเทศไทยมีศักยภาพที่ดีพอในการแข่งขันรวมทั้งมีความสำคัญและน่าสนใจมากเพียงพอที่จะดึงดูด นักลงทุนระดับโลกรายใหญ่ๆ ที่มีเงินลงทุนมหาศาลและมีเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งการลงทุนรายใหญ่ๆ เหล่านี้จะ ส่งผลดีตามมาในเรื่องความต้องการวัตถุดิบ ชิ้นส่วนประกอบ การบริการและการจ้างงานภายในประเทศ การ ถ่ายทอดวิทยาการเทคโนโลยีขั้นสูงก็จะเกิดขึ้น ส่งผลให้คนไทยมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น ประเทศที่มี เศรษฐกิจใหญ่เข้มแข็งอย่างจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ต่างก็สนใจ มาร่วมมือเจรจาทางการค้าและการร่วมมือทาง เศรษฐกิจอื่นๆ กับอาเซียนทั้งในระดับทวิภาคีกับอาเซียนและในวงอาเซียนบวกสาม (ASEAN Plus Three) นอกจากนี้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ก็ได้มาร่วมกับอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ (อาเซียนบวก หก) ในกรอบของการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit : EAS) และในระดับที่กว้างไกล ออกไป เช่น ความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศในเอเชียแปซิฟิก หรือ เอเปก (Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC) เป็นต้น

(ภาพจาก สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง <http://www.thaifita.com/thaifita/Home>)

บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม ไทยควรแสดงบทบาทในการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามา มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ ๔๑ เมื่อกลางเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๓ ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ย้ำความสำคัญ ของการส่งเสริมความร่วมมือ กับภาคประชาสังคมในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยเสนอให้พิจารณาจัดการหารือ ระหว่างผู้นำอาเซียนกับผู้แทนภาคประชาสังคมในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน โดยอาจคัดเลือก เฉพาะองค์กรเอกชนที่ปฏิบัติงานด้านมนุษยธรรมแยกออกจากกลุ่ม องค์กรเอกชนทางการเมืองเพื่อหลีกเลี่ยงการ

สร้างความไม่สบายใจแก่ผู้นำบาง ประเทศ โดยอินโดนีเซียในฐานะที่จะเป็นประธานอาเซียนปี ๒๕๕๔ ได้ให้การสนับสนุนและประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนรับที่จะพัฒนาแนวคิดนี้ต่อไป

นอกจากนี้ ไทยควรแสดงบทบาทที่เด่นชัดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารและพัฒนาประเทศ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนเพื่อการพัฒนาภูมิภาคที่มีความยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือ ๕ สาขาหลัก ได้แก่ (๑) การสร้างสังคมที่เอื้ออาทร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขจัดความยากจนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (๒) การลดผลกระทบอันเกิดจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ (๓) การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของอาเซียน (๔) รูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และ (๕) การส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

บทสรุป

อนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนนั้น นอกจากความใกล้ชิดด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์และการติดต่อค้าขายระหว่างกันมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว ยังมีแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอกภูมิภาคที่กระทบต่อปัจจัยภายในภูมิภาคอันเป็นผลมาจากการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ต้องมีการรวมกลุ่มกันของประเทศในภูมิภาคต่างๆ เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองในการรักษาผลประโยชน์

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญต่อจีนในการบรรลุเป้าหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นพื้นที่ในการช่วงชิงอำนาจอิทธิพลกับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและประเทศต่าง ๆ เพื่อการรักษาสถานะเดิมในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ส่วนอาเซียนเองก็เห็นประโยชน์จากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนและจำเป็นต้องมีความร่วมมือกับจีนในกรอบของความร่วมมืออาเซียนบวกสาม (จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้) เนื่องจากยังไม่มีคู่แข่งที่เพียงพอ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจรวมทั้งมีความหวาดระแวงว่าจีนอาจครอบงำภูมิภาคนี้ จึงได้ขยายขอบเขตไปสู่ความร่วมมือในกรอบของอาเซียนบวกหก (อาเซียนบวกสามบวกกับ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์) เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจกับจีนภายใต้ความร่วมมือที่แฝงเร้นด้วยการแข่งขันและแย่งชิงผลประโยชน์ (มีแนวโน้มจะเป็นอาเซียนบวกแปด โดยดึงสหรัฐอเมริกาที่เข้าร่วมประชุมกับผู้นำอาเซียนถึงสองครั้ง ครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๓ ณ กรุงวอชิงตัน สหรัฐฯและดั่งรัสเซียเข้าร่วม)

อุปสรรคสำคัญต่ออนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนคือ การไม่ไว้ใจต่อกันอันเกิดจากพัฒนาการที่แตกต่างกันของประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนและจีน รวมทั้งการที่มีปัญหาความขัดแย้งในหมู่เกาะทะเลจีนใต้ระหว่างจีนกับบางประเทศในอาเซียน เช่น เวียดนาม ฯลฯ ทำให้มหาอำนาจนอกภูมิภาคฉกฉวยโอกาสเข้ามาแทรกแซงต่อปัญหาดังกล่าวนี้เพราะไม่ต้องการให้ภูมิภาคนี้มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งซึ่งจะเป็นการทำลายต่ออำนาจอิทธิพลของตน ก็ยังจะส่งผลกระทบต่อบรรยากาศความมั่นคงและความร่วมมือกันในภูมิภาค อันนั้นทอนพลังที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนและประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง (ในกรอบความร่วมมือของอาเซียนบวกสาม) ตามที่อาเซียนและจีนได้มีความคาดหวังไว้

บรรณานุกรม

- กระทรวงการต่างประเทศ.(๒๕๕๓). “การประชุมอาเซียนครั้งที่ ๔๓ : อีกหนึ่งแรงผลักดันของไทย” ใน *หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ประจำวันจันทร์ที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๓* หน้า ๓๒.
- กองอาเซียน กรมอาเซียน.(๒๕๕๒). *ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน*. ข้อมูลสารสนเทศจาก เว็บไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ <http://www.mfa.go.th/internet/document/611.doc>.
- กองอาเซียน ๒ กรมอาเซียน.(๒๕๕๓). *ความสัมพันธ์อาเซียน-จีน*. ข้อมูลสารสนเทศจากเว็บไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศ <http://www.mfa.go.th/internet/document/3788.doc>.
- ธีระ นุชเปี่ยม.(๒๕๔๘). “จีนกับอาเซียน คู่หุ้นส่วนใกล้ชิด”. ใน *คอลัมน์หน้าต่างความคิด*. กรุงเทพธุรกิจ วันศุกร์ที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๘. <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q4/article2005oct14p7.htm>.
- สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา.(๒๕๕๓). *คำกล่าวเปิดงานของผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในการปาฐกถาพิเศษเรื่อง “อนาคตของความสัมพันธ์จีน-อาเซียน” เมื่อวันพุธที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๓ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์*. (เอกสารประกอบการสัมมนา).
- สืบแสง พรหมบุญ. (๒๕๔๘) . *ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย ค.ศ.๑๒๘๒-๑๘๕๓*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานพาณิชย์ฯ ณ กรุงปักกิ่ง.(๒๕๕๒). *วิเคราะห์แนวโน้มเศรษฐกิจจีนปี ๒๐๑๐ และอนาคต*. <http://tg.thaicombj.org.cn/taiguo/xxmore.jsp?p=2&Classtype=t-d>
- Dongxiao, Chen. (2008). *Building up a Cooperative & Co-progressive New Asia: China's Asia Strategy towards 2020*. Shanghai: Shanghai Institutes for International Studies.
- Frost, Ellen L., Przystup, James J. and Saunders, Phillip C.(2008). “China's Rising Influence in Asia: Implications for U.S. Policy” in *Strategic Forum*. No. 231 (April), pp.1- 8.
- Goh, Evelyn and Acharya, Amitav.(2007). Introduction: Reassessing Security Cooperation in the Asia-Pacific” in Acharya, Amitav and Goh, Evelyn. (eds.). *Reassessing Security Cooperation in the Asia – Pacific : Competition, Congruence, and Transformation*. Massachusetts: MIT Press, pp.1-17.
- Hao, Su. (2009). “Harmonious World : The Conceived International Order in Framework of China's Foreign Affairs” in Iida, Masafumi. (ed.). *China's Shift : Global Strategy of the Rising Power*. Tokyo : The National Institute for Defense Studies, Japan., pp. 29-55.
- Tammen, Ronald L., Kugler, Jacek ,...,Organski, A.F.K.(ed.)(2000). *Power Transitions : Strategies for the 21st Century*. New York : Seven Bridges Press.
- Xiaoming, Zhang.(2006). “The Rise of China and Community Building in East Asia” in *Asia Perspective*. .Vol.30, No.3, pp.129-148.
- Yunling, Zhang and Shiping, Tang. (2005). “China Regional Strategy” in Shambaugh, David. (ed). *Power Shift : China and Asia's New Dynamics*. California: University of California Press.,pp.48-68.